

ענף הבקר לבשר

חזרתי הביתה ישר לענף הבקר לבשר. במשך 7 חודשים ביליתי 10-12 שעות על גבם של מספר סוסים, שהורידו ממשקלם הרבה יותר ממני (אני הורדתי רק 10 ק"ג). חזרתי לכושרי הפיס, שנפגם במשך שמונה שנים של עבודה משרדית רצופה. פעילות גופנית זו, באוויר הצח של אזורנו, ביחד עם השקט הנפשי שליווה את עבודתי כבוקר, הפיגו את המתח בו הייתי שרוי במשך תקופה ארוכה מאוד. רוב עבודתי נתבצעה למעשה על-ידי שני כלבים, שסייעו להביא מרגוע לנפשי; היא היתה מתוחה עד לגבול היכולת בגלל הלוליינות הכספית המהולה בוויכוחים איך-סופיים עם גורמי חוץ ופנים – מנת חלקי בתפקידי הקודם.

לצערי נתקצרה תקופה זו עד למאוד, בגלל מחלתו של מרכז המשק שלנו, דדינו, שנאלצתי להחליפו. במקביל, נכנס משקנו לאחת התקופות הקשות ביותר שלו, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה חברתית. הורידנו מעל סוסי היישר אל הכיסא המתפנה. אבל על כך יסופר באחד הפרקים הבאים.

ענף הבקר היה מורכב משלוש מאות פרות, שלושה פרים גזעיים, ארבעה סוסים ושני כלבים. הקמנו אותו בגלל שתי סיבות עיקריות: א. בהמשך לשדות הפלחה שלנו היו שטחים נרחבים של קרקע דלה ומבותרת, שהתאימה רק למרעה או ליעור; ב. בין חברי אחד הגרעינים הברזילאיים שלנו היו מספר חברים שעסקו במקצוע זה עוד לפני עלייתם. שני גורמים אלה, בתוספת המלצת המדריכים, הביאו להקמת ענף, שבתום מספר שנות סבל, בצורת והפסדים, נאלצנו לחסלו.

"גאוצ'וס", שעבורם הקמנו את הענף, עזבו את המשק תוך פחות משנתיים. הם השאירו לנו עדר, שלא הצדיק השקעות נוספות, בגלל הכנסותיו הדלות. נוחיות העבודה, אפילו שלי (החלטתי להיות בוקר בגיל 40), לא נחשבה אז כגורם המחייב הוצאת כספים נוספת.

השקענו רק בגידור ראשוני ומקוטע, שהכביד מאוד על העברת הפרות מחלקה לחלקה; הוקמו שקתות פרימיטיביות, במספר מצומצם, אשר חיבבו התרוצצות רבה של העובדים ושל העדר אל נקודות המים הבודדות והמרוחקות. לא היו סידורים להזנה מאורגנת ולטיפולים הסניטאריים; את אלה האחרונים יכולנו לבצע רק במכלאה הנמצאת בחצר המשק, רחוק משטח המרעה.

באשר למרעה, הוא היה דל ותלוי בחסדי שמים. דלותו זו מנעה הרחבת העדר ליחידה, שתצדיק השקעות נוספות. לכן נצטמצם הצוות לשניים: חבר בודד (אנוכי) ורועה דרוזי שכיר. הוא עזר לי להבין את עיקרי ניהול העדר ויסודות הרעיה בתנאים הפרימיטיביים האלה. הוא גם סייע לי לחדש את מלאי המלים הערביות שלי, שנשארו ללא שימוש במשך עשרים שנה.

כנסתי לענף יומיים לפני שהחבר שעבד בו לפני... עזב את המשק. במשך יומיים אלה הוא הערים עלי הר של מידע, שעיקרו לא נקלט, אבל נרשם בחריצות, ו...נעלם. לא היה לי כל ניסיון בסוג זה של עיסוק, אבל ידעתי לרכוב ואהבתי בעלי חיים. עם מטען מקצועי זה וקריאת מספר ספרים, ובעיקר הודות לעזרתם של מנכז הרפת והמדריך לבקר, המשכתי לקיים את הענף.

אין ספק שחברי המשק עקבו אחרי במבט סקרן ומשועשע; משועשע; כי נהנו לראות אותי יורד מן האולימפוס האזורי, וסקרן, כי היו כאלה שהתערבו, שלא אחזיק מעמד יותר משבוע ימים.

למזלי, שלושה גורמים נתלכדו כדי לאפשר לי לעבור עונה מוצלחת למדי למרות הקשיים, שציינתי קודם לכן. קודם כל, זכיתי בתקופה ארוכה של מזון רב וזול. היה לי שלף למכביר ליד המכלאה; כך שבתקופה הראשונה של עבודתי, יכולתי להסתגל בקלות יחסית למעבר החד ממושב ה"לארק" (סטיודביקר) לאוכף המקפץ. לאחר מכן ירדו גשמים מוקדמים ורבים, שהצמיחו מרעה רב בכל השטחים.

שינוי אופי העבודה היה מרענן ביותר. כאשר יצאתי ב־4.00 בבוקר, נהייתי מן האוויר הצח, מן העדר השקט, מן הכלבים המאומנים ומעזרתו של הרועה הדרוזי, שבא בצהריים להחליף אותי. לעומת זאת, בערב עזרתי לו להכניס את העדר למכלאה, דבר שלא היה קשה במיוחד, כי הפרות הצמאות רצו ישר לשוקת.

שני כלבים גדולים ליוו אותי לכל מקום. אחד מהם, תערובת של זאב ו"ערבי", הלך בערב מתוך בחירה חופשית לשכב באורווה; השני התקשר אלי ולא מש ממני. קראו לו "קאפי". הוא היה גדול מאוד, שחור עם כתם לבן בחזה, ובעל חזות חיצונית מרתיעה ביותר. למרות זאת היה לו מזג טוב, והילדים יכלו לטפס עליו מבלי שיאונה להם כל רע. שני "שיגעונוות" היו לו: הוא שנא פרות, ולא נתן לאף אחד זולתי להיכנס לביתו, אפילו לא ליונה.

תכונתו הראשונה סייעה לי מאוד בעבודה; די היה להראות לו באצבע פרה המתרחקת מן העדר, כדי שמיד ירוץ להחזיר אותה. הוא אפילו הציל את חיי. וכך היה סיפור המעשה:

יום אחד עזרתי לרפתנים בהעברת קבוצה גדולה של עגלים בוגרים מסככה אחת לשנייה. הוטל עלי לחסום את המעבר בין שתי גדרות. העגלים שוחררו, ושיכורים מן החופש הפתאומי, הם דהרו בריצה מטורפת, כשהם מתעלמים כליל מקיומי. עוד מעט ורמסו אותי, כי לא היה לי לאן לברוח, כאשר קאפי, שנמנם לא רחוק משם, התעורר לשמע צעקותי והתנפל בנביחה פראית על הלהק הדוהר. העגלים נעצרו, כאילו נתקלו בקיר אבן, עליצותם קפאה במקום... ובריצה קלה ומואפקת פנו אל הכיוון המתוכנן.

למרות מזוג הנוח הרגיש קאפי, שיונה אשתי מפחדת ממנו. הוא בחר לעצמו שני משחקים, ששיחק אתה לחרדתה הרבה. קודם כל, לא נתן לה להיכנס הביתה; כאשר חזרה מן העבודה אחרי הצהריים, היינו שנינו, קאפי ואני, ישנים. קמנו בבוקר מוקדם וגמרנו לעבוד בצהריים. הוא נהג להשתרע, כולו מכוסה בוץ, על מרפסת ביתנו. יונה לא סבלה זאת וגירשה אותו בצעקות. לכן כל פעם שהיא חזרה מן העבודה, התחיל הוא לנבוח עליה בתקווה שכל הקודם זוכה. נאלצתי תמיד לקום, לגרש אותו – ותחת מבול גערותיה של אשתי הקטנה, גם... לשטוף את המרפסת.

בערב התנקם בה במשחקו השני; כאשר יונה ואני הלכנו לחדר האוכל, שלובי זרועות (המרפסת היתה כבר נקייה), בא קאפי פתאום מאחור, עובר בכוח בינינו, ומנסה בגופו הגדול להפריד את חיבוקנו. שום בעיטה לא גמלה אותו מהרגל זה; הוא כנראה אהב את צעקות ההפתעה של יונה, והיה מוכן לשלם את המחיר. בשוטטו על הכבישים הפנימיים של הקיבוץ הוא נפגש לא פעם עם ילדים קטנים; למרות מזוג הטוב והנוח, הם פחדו ממראהו המרשים ורצו בצעקה אל אמותיהם. אז לפעמים שמעתי אותן אומרות: "מה אתה מפחד, ילד... אתה לא רואה שזה ק א אא פי איאיאי???"

הסוסים אף הם הפכו לנושא מעניין בשבילי; כל אחד ואופיו המיוחד. היתה לנו סוסה שחורה וגדולה, והיא היתה היחידה, שיכלה בלי קושי לשאת את משקלי למרחקים, כאשר הייתי עדיין שמן. היא שנאה זאת ונתנה לי להרגיש את סלידתה. כשבאתי לרתום אותה, תמיד ברחתי; נאלצתי כל פעם לתפוס אותה בפלצור. לאחר מכן התחמקה בעקשנות מן האוכף, ורק מכות וצעקות אימים הכניעו אותה לבסוף. בזאת לא נסתיימה הפרשה: היה עלי עוד להצליף בה כדי להוציאה מן האורווה; אבל ברגע שהתיישבתי על האוכף, הפכה לצייתנית ודהרה כהלכה, בתנאי... שלא ארפה ממנה אפילו לשנייה אחת, כי אז ברחתי חזרה לאורווה. אם נאלצתי לרדת ממנה לשם פעולה כלשהי – תיקון גדר או טיפול בפרה – ולא קשרתי לה את רגליה הקדמיות... חזרתי גם אני הביתה רגלי.

היא אמנם ידעה היטב שתקבל מכות רצח, אבל ראתה בכל בריחה עניין של כבוד: "מי משנינו ינצח במשחק איך-סופי זה..." היה לנו גם סוס לבן; בטלן מאין כמוהו, פשוט לא אהב לרוץ... הוא אפילו צלע, בכוונה!! אבל כמה מכות תמיד החזירו לו את קלות רגליו. עם זאת, הוא ידע היטב את הנדרש ממנו. בטלנותו עשתה אותו... יעיל. הוא חזה כל סטייה של העדר, ובכמה צעדים בלבד תפס את המקום הנכון לתיקון הניווט; כל שביל וכל קיצור דרך היו נהירים לו, והוא ניחש תמיד את כוונותי וכיוון את העדר, כאילו תואם הדבר בינינו מראש.

הפרות היוו עם אחר לגמרי. גם להן היו כללי משחק משלהן. העדר היה מורכב מגזעים שונים ומפרות מכל הגילים. רובן היו ממוצא יוגוסלבי. הצלבנו אותן עם פרים אמריקניים מגזע הרפורד; בנוסף לכך, קנינו בהזדמנויות שונות כמה פרות ערביות.

היה מעניין לראות איך כל גזע התגודד בנפרד; הפרות הזקנות, היוגוסלביות, שלטו בעדר. כשפתחתי את השער, ליציאה למרעה, לא העזה אף פרה לזוז ממקומה, עד אשר הגיעה "המלכה" לפתח המכלאה; אף פרה לא העזה להקדים אותה אפילו בצעד אחד, מפחד שבקרניה הארוכות תחזיר אותה מיד לאחור. הפרות הערביות הלכו תמיד בזנב העדר, אבל הן היו תמיד הראשונות לפרוץ את הגדרות. בראשית החורף, כאשר נסתיימה הרעייה על השלפים, וטרם יכולתי לעלות על שטחי המרעה שנבטו, הן אָרגנו מרד. רמיסה מוקדמת היתה משחיתה את השטחים ומקטינה בהרבה את כושר נשיאתם. לכן החזקתי את העדר במכלאה שמעבר לוואדי והאבסתי אותו בקש ובתערובת.

אבל ריח הירק הרענן העולה מן השדות שיגע את הפרות. הן הסתובבו באי-שקט במכלאה, הריחו את האוויר וגעו בקול מרוב געגועים למזון ירוק וטרי. ערב אחד הודיעו לי הפלחים, שהפרות ברחו והן רועות בשדה הסמוך למכלאה. דהרתי לשם, גיליתי פרצה ותיקנתי אותה; לאחר מכן אספתי את העדר בעזרת הכלבים והחזרתי אותו למשכנו. הפרות, שהספיקו לשבוע מארוחה נוספת זו והיו עייפות מן הריצה, כרעו בשקט והעלו גירה.

למחרת חזרתי לפני רדת הלילה כדי לבדוק את המצב, ו...מצאתי את העדר ערוך ליציאה. כל הפרות הצטופפו, בצורת משולש גדול, מאחורי הערביות, שעמדו בדיוק מול המקום שנפרץ אתמול ותכננו את פתיחת הדרך.

פזרתי את העדר וקשרתי בחבלים את "ראשי המרד", אשר חוסל מחוסר מנהיגות.

בחודש אוקטובר החלו הפרות להמליט. אין מראה שובה לב יותר מאשר פרה המלקקת את ולדה הרך, אשר בקושי עומד על רגליו הדקות והרוועדות, ומחפש את העטין שופע החלב החם של אמו, מיד אחרי היוולדו.

העגלים הצעירים ליוו את אמותיהם לכל מקום. פרה שהמליטה לא יצאה למרעה אלא לאחר שהעגל הרך ענה לקריאותיה ונצטרף אליה. כל יציאה מן המכלאה היתה מתחילה בהמולה רבתי של אמהות המחפשות את ולדיהן ושל עגלים אבודים וגועים. אבל במהרה מצאה כל אחת את צאצאה, ואחרי רחרוח מהיר וליקוק אהבה, יצאו כולם לדרך.

מסכת הגעיות והקריאות חזרה על עצמה כל פעם שאספנו את העדר מן המרעה כדי להחזירו למכלאה. העגלים הקטנים התעייפו מהר מללכת אחרי אמותיהם. אלה הסתירו אותם בנדיק זעיר או מאחורי שיח, שם שכבו שעות רבות מבלי לזוז, עד אשר נקראו עלידי הפרה; רק אז קמו ורצו אליה.

במשך תקופת ההמלטות הרכבתי לכלבים מחסומיפה; הם נהגו לנשוך ולפצוע את היצורים הרכים מתוך משחק, למרות הסכנה שנשקפה להם מקרניהן של הפרות, המגינות על ולדיהן במסירות כזו, שהשכיחה מלבן ברגע זה את פחדן מן הכלבים. בחירוף־נפש רדפו וסילקו אותם מקרבת העגלים.

הבעיה העיקרית שלנו היתה אספקת מים לעדר. רק בשניים מן השטחים המגודרים היו שקתות ומים זורמים. כאשר רעו הפרות בשטחים אלה, היתה העבודה פשוטה למדי; ביקרנו במקום פעם ביום ובדקנו את מצב העדד; יתר הזמן נוצל לתיקון הגדרות והחוטים שנתרופפו; בלילה נשאר העדר במרעה.

אבל, אם לא הערכנו נכונה את כושרה של חלקה זו לשאת עוד יום או יומיים של רעייה, ידעו הפרות הרעבות לפרוץ את הגדרות ולפלוש לשדות הפלחה שלנו ושל שכנינו. היתה ביניהן שיטת תקשורת מפליאה. כל פעם שנפרצה הגדר במקום אחד, נעו כל הפרות, הפזורות על אלפי דונמים, כגוף אחד, כאילו לפי פקודה, ועברו כולן אל הצד השני.

הנוק שנגרם מפלישות אלה היה בדרך כלל קטן מן הרוגו שהוא עורר ואשר חידד את היחסים עם המשקים השכנים (חלץ, תלמים וכרמיה), לפעמים עד כדי תביעות משפטיות. אבל בשנה זו ירדו גשמים רבים ומוקדמים; המרעה היה בשפע, העדר היה שקט, ונהייתי מעבודתי למרות הרכיבות הארוכות. התגברתי במשך הזמן על חוסר הניסיון שלי, אם כי השקעתי בכך שעות עבודה איך־ספור, בחום הקיץ או תחת גשם שוטף; כך חיפיתי על בורותי המקצועית.

הנוף המרהיב של השטחים שמעבר לנחל שקמה, היה פיצוי כלשהו למאמץ זה. הגבעות הירוקות עם הבוסתנים הקטנים והמפוזרים, עצי הפרי אשר שימשו לי חליפות מחסה או מקור למזוני, הריח השונה של כל צמח, הפירות השונים במשך עונות השנה, הכל עורר את סקרנותי.

אהבתי לגלות פינות חבויות ולסייר בכל אחת מהן, להכיר כל שטח ושטח על אלפי פרטיו; התענגתי ממש על המעבר הזה מעבודה משרדית ומתוחה אל עיסוק סמי־פרימיטיבי זה. חיטטתי בין שרידי הבתים ההרוסים, ניסיתי לדמות לעצמי את אורח החיים הדל והקשה של התושבים הקודמים והקדמונים. הם נהגו במשך אלפי שנים להוביל את המים ממרחק רב על... ראשי נשותיהם. אכלתי תאנים, משמשים, ענבים, תותים ושקדים, ו... שמרתי על סוסתי פן תברח. אבל לא הכל היה כה פסטוראלי. הדאגה לכמות מזון מספקת וחולה לעדר, אילצה אותי גם "ללכת מכות"

עם מרכז הפלחה. הוא מיהר בהכנת השטחים "שלו" לקראת זריעת החורף, והחליט לשרוף את השטחים "שלי", הדרושים כל כך לעדר, עד לצמיחת המרעה הטבעי. סוחרי הסוסים והבקר עטו על משקנו. הם הרגישו בכל חולשה, ובעיניהם המנוסות ידעו להעריך היטב את גודלה של כל נקודת תורפה. הם מכרו לנו סוסים ביוקר וקנו פרות בזול, בידעם שלא היה לנו הזמן, הידע והכוח לשחוט ולבתר פרה חולה או צולעת, ולנצל כראוי את בשרה.

בחורף הכנסנו את הפרים לעדר. ארבעה פרים עשו את מלאכתם והרביעו במשך עונה זו את כל העדר. הם עבדו קשה, רבו ביניהם על כל פרה דורשת ומצאו בקושי את הזמן לאכול. בתקופת הרבייה הם ירדו ברבע ממשקלם, אבל לאחר מכן זכו בתשעת חודשי מנוחה ופיטום.

פעם חלה אחד הפרים. מרוב התאמצות התנפחו לו האשכים. החלטתי להחזיר אותו למשק. תפסתי אותו בפלצור ומשכתי אותו הביתה. בדרכנו אל המכלאה היה עלינו לעבור בין כל מבני רפת החלב.

בואו של הפר נתקבל בתרועה עלידי הפרות; הן הצטופפו ליד הגדרות ובגעיות רמות הקבילו את פניו, כאילו צחקו ממנו בגלל פגיעתו, או אולי הריעו לו כי לא הבחינו בה, והודו לאל שסוף סוף הגיע מחליף למזריע.

הילדים שלי מאוד נהנו מתקופה זו. הם אהבו את הכלבים וזכו מדי פעם לרכיבה על אחת הסוסות. אורי, שהיה כבר בן חמש־עשרה, עזר לי לפעמים להחזיר את העדר מן המרעה אל המכלאה. דורית בת השמונה ירדה תמיד בדמעות בעיניים מן הסוסה, שהיתה פי שלושה גבוהה ממנה, ונאוה בת השלוש־עשרה השתוללה בדהירות, שסיכנו את חייה.

בחודשים מעטים אלה הוכחתי לעצמי ולחברי, שאני טוב בניהול עניינים קטנים, לא פחות מאשר בהקמת מפעלים גדולים. למרות גילי חזרתי לעבודה גופנית קשה והשתלבתי מחדש ב"עם העובד".

זה לא היה קל; בהתחלה כאבו לי השרירים עד כדי כך, שהתקשיתי לקום מן המיטה. רק בנפילה על הרצפה ובטיפוס למצב עמידה בהישעני על הארון, יכולתי לחזור לעבודה. אבל לאחר מספר דקות השתחררו השרירים כאילו כלום לא קרה, וחזרתי אל סוסתי למרות הפצרותיה של יונה.

פעם, תוך כדי דהירה אחרי פרה, סטתה סוסתי פתאום הצידה; במאמץ לא ליפול ממנה, נתפס לי עצב בין שתי חוליות של עמוד השדרה. הכאב הותיר אותי כפוף בזווית ישרה. לא יכולתי להתיישר... בעטתי חזק בבטן הסוסה, והיא בקפיצתה המבוהלת שחררה לי את הגב.

בחשבון כולל, חודשי ה"ספורט" האלה החזירו לי את כושרי הגופני ואת שלוות נפשי. הם הכינו אותי לתפקידי הבא, שלא איחר לבוא. כשם שלחצו עלי לחזור הביתה מן המועצה אחרי שמונה שנות פעילות שם, כך לחצו שאקבל על עצמי, אחרי תקופת צינון כל כך קצרה, את התפקיד המרכזי במשק.

קיבוצנו נכנס לאחת התקופות הקשות ביותר שלו מאז היווסדו: מרכז המשק הנוכחי, דדיניו, חלה ונאלץ לשכב תקופה ארוכה; בנוסף לכך סבלנו מכת עזיבות נוראה; הגרעין הברזילאי, שבא אלינו מקיבוץ ארוז, לא התאקלם אצלנו, ורוב חבריו עזבו בגררם אחריהם כמה וכמה מן "המהססים" שלנו; תוך חודשים ספורים עזבו אותנו קרוב לשבעים איש.

מצבנו הכלכלי היה בכי רע. כספים רבים הושקעו בקליטתו של הגרעין השביעי

והשמיני, רובם לשווא; המוסדות לא האמינו בגידול המזורז שלנו ולא העמידו לרשותנו אמצעי קיום בהתאם.

כתוצאה מכך נסגרנו בכל הארגונים.

בגלל שלוש ה"רעות" האלה "התלבשו" עלי בהנחה שאני היחיד היכול לתקן את המצב ולהחזיר לחברה את ביטחונה.

לפני מתן תשובתי לוועדת המינויים, עברתי על רשימת החברים שנותרו במשק וסימנתי את שמות אלה שאתם הרגשתי קשר של גורל משותף ושל אחריות הדדית בלתי מוגבלת. רציתי לוודא, שיש לי עם מי להמשיך במלחמתנו ובעיקר... שיש עבור מי להילחם.

הרשימה היתה ארוכה דיה כדי לשכנע אותי; לכן החלטתי שיש מקום למאמץ נוסף, וקיבלתי על עצמי מחדש עול כבד למרות העובדה, שלפני זמן קצר יחסית סיימתי תפקיד מרכזי קשה ומתיש.

זו היתה הפעם השלישית והאחרונה שהסכמתי לרכוז את המשק, ועל כך יסופר באחד הפרקים הבאים.